

NIEUWS UIT LAMBARENE

Bureau van uitgifte: Twelloscheweg 19, Deventer.

Nummer 12.

GRATIS.

Februari 1939.

Bij de landingsplaats van het ziekenhuis.

Brief van Dr. Albert Schweitzer.

—o—

Er is al meer dan een jaar verlopen, sinds ik mijn laatsten brief schreef. Dat ik niet eerder wat liet hooren, ligt aan het vele werk, dat in deze maanden te verzetten was.

Wij hadden voortdurend veel zieken. Daarbij kwam dat nog veel grond- en bouwwerk gedaan moest worden om het ziekenhuis zijn definitieve vorm te geven.

Eenige noodzakelijke gebouwen moesten nog opgetrokken worden. Veel tijd en arbeid kostte ons ook het regelen van de afvoer van het water, dat bij de regens van de tornado's, als een zondvloed van de hellingen stroomde te-

gen de gebouwen van het ziekenhuis, die aan den oever van de rivier liggen, aarde met zich meevoerend, wegen overstroomend, en de fundamenteën van de gebouwen ondermijnend. Nu is voor dit water een geheel systeem van betonnen buizen gemaakt, waardoor het naar de rivier wordt geleid. Twee metselaars met verscheidene helpers waren maandenlang met deze noodzakelijke arbeid bezig.

Veel moeite bezorgde ons het vergrooten van den tuin, die op de helling naar de rivier is gelegen. De harde leemlaag moest uitgegraven worden. In de hierdoor ontstane open stukken voor de groentebedden, werd dan goede zwarte aarde gebracht, die van ver ge-

haald moest worden. Wij vinden deze op plaatsen, waar de negervrouwen, in den tijd dat op den heuvel nog het dorp van den koning der Galoa's stoud, gedurende tientallen jaren den afval neerwierpen.

Nog gedurende enkele weken zullen grondwerkers, metselaars en timmerluiwerk hebben. Dan zal, hopen wij, het ziekenhuis eindelijk in hoofdzaak klaar zijn. Ik durf nauwelijks gelooven, dat ik dan eens hier zal kunnen zijn zonder dat het noodig is, het beste deel van mijn tijd aan zulk werk te geven.

Op chirurgisch gebied was er het afgelopen jaar voortdurend veel te doen. Grooten indruk maakte het op de inboorlingen, dat een vrouw, die bijna stikte tengevolge van een lepraknobbel in de keel, na toepassing van tracheotomie, (luchtpijpsnede) door het ingebrachte buisje weer goed kon ademen en opgewekt in het ziekenhuis rondliep. Wij hopen met een voorzichtige behandeling met chaulmograoliepreparaten de lepra te genezen en de lepraknobbel in de keel te doen slinken.

Telkens weer worden inlanders bij ons gebracht, die verwond werden door wilde dieren, gewoonlijk olifanten, buffels of gorilla's.

Dezer dagen vernam ik een merkwaardig voorval met een gorilla. Op een kapplaats in het woud, waar zwarten onder leiding van een blanke okoume-boomen velden, gebeurde het meermalen, dat een geweldige gorilla de zwarte vrouwen overviel, die van uit het dorpje waar de hutten stonden, hun mannen in het woud het eten brachten. In hun angst wierpen ze

dan het eetgerei weg en ontdeden zich van hun doeken om gemakkelijker te kunnen vluchten. De gorilla zette haar niet na, maar liet zich het eten lekker smaken. Nooit echter vond men daarna nog iets van het vaatwerk en de doeken die hij had buitgemaakt. Toen de gorilla begon te wennen aan de voor menschen bereide kost, werden zijn aanvallen al talrijker. Toen werd een drijfjacht op hem gehouden. Hij trok zich terug in de nabijheid van een grooten hollen boom, waar hij werd neergeschoten. De holte van den boom was geheel gevuld met de kookpotten, schotels en doeken, die de vrouwen bij haar vlucht hadden weggegooid.

Altijd komt het helaas nog voor dat menschen met een beklemd breuk te laat bij ons gebracht worden. Onder de inboorlingen zijn er enkele, die meenen verstand te hebben van het inbrengen van breuken, omdat hun dit af en toe, in een enkel gunstig geval gelukt is. Daarom probeeren ze het dan ook bij een beklemd breuk, waarbij evenwel alleen operatief ingrijpen kan helpen. En ze houden de arme patiënten zoo lang in hun dorp tot de tijd, waarin een operatie hen nog zou kunnen redden, voorbij is. Het komt ook voor dat patiënten te laat bij ons komen, omdat er geen menschen waren om hen in een kano naar ons toe te brengen. In een dorpje diep in het bosch, in de omgeving van Samkita, waren een oude man en vrouw alleen achtergebleven, terwijl de andere bewoners voor enkele weken, zooals dat in de droge tijd van het jaar gebeurt, ter vischvangst waren gegaan. Toen de breuk van den armen man beklemd raakte, lag hij dagen lang met vreeselijke pijnen in zijn

hut, totdat zijn vrouw menschen gevonden had om hem bij ons te brengen. Helaas kon de operatie alleen maar zijn pijn wegnemen, maar hem niet in leven houden.

Bij het wegnemen van groote elephantiasisgezwellen en andere ernstige en langdurige operaties, bewijst ons de

In de afgelopen 12 maanden werden bijna 700 operatie's verricht. Vaak waren er 40 patiënten in het ziekenhuis, die er op wachtten geopereerd te worden. Het werk in de operatiezaal verrichten dr. Goldschmid en dr. Rutishauser.

Barak voor pokkenlijders ter zijde van het ziekenhuis.

voorbehandeling van de patiënt met ephetonin, ter voorkoming van plotse linge bloeddrukverlaging tijdens de operatie, goede diensten. Het komt nu niet meer voor zoals vroeger, toen deze behandeling nog niet gebruikelijk was, dat wij patiënten gedurende zulke langdurige operatie's door shock verliezen.

Gevallen van tetanus die ons gebracht worden waarschuwen ons, er streng de hand aan te houden, alle operatie-patiënten preventief met anti-tetanuserum in te spuiten.

Voortdurend hebben wij gelegenheid waar te nemen hoeveel kinderen hier aan darmparasieten lijden en hoe ernstig ziek zij daarvan zijn. Daarom is het bij ons een vaste regel, zoo mogelijk bij ieder kind, een microscopisch onderzoek op wormeieren te doen. Dit moeten we zelfs bij zuigelingen doen, want ook deze hebben niet zelden wormen. Wij krijgen vaak kinderen te zien, die verschillende soorten darmparasieten herbergen. Tijdens de wormkuur komen er vaak ongeloofelijke hoeveelheden wormen te voorschijn.

Wanneer men ons kinderen brengt, die bloedarmoede hebben, er opgezet

uitzien en in ontwikkeling zijn achtergebleven, zijn het meestal kinderen die wormen bij zich hebben. In twee gevallen waren de kinderen er zoo slecht aan toe, dat ze, ondanks de beste verzorging, stierven. De ouders hadden te lang gewacht met ze bij ons te brengen. Juist in deze dagen hebben wij weer zoo'n kind met wormen, dat we nauwelijks kunnen redden.

Meestal heeft evenwel de wormkuur, die eventueel na eenigen tijd herhaald moet worden, goed resultaat. De kinderen krijgen in den loop van enkele dagen een betere kleur, ze eten weer met smaak, verliezen het opgezette uiterlijk en worden weer vroolijk.

Voor de wormkuren gebruiken wij meestal chenopodiumolie. Zooals bekend is dit middel niet ongevaarlijk. Het kan, onder bepaalde omstandigheden, een doodelijke darmontsteking veroorzaken, wanneer men zich niet streng aan de voorzorgsmaatregelen houdt. Gedurende de kuur worden bij ons deze patiënten, groot en klein, in een ruime kooi van ijzerdraad, vóór de spreekkamer opgesloten gehouden, opdat ze voortdurend onder toezicht zijn. Zouden wij dat niet doen, dan zou het kunnen gebeuren, dat patiënten, nadat ze de medicijnen hadden ingenomen, ondanks het bevel in de buurt van de spreekkamer te blijven, het bosch ingaan of ter vischvangst er op uittrekken. Tot nu toe zijn alle kuren, ook die van kinderen, bij wie bijzondere voorzichtigheid geboden is, zonder ernstige complicatie's verlopen.

In deze streken komt ook de bilharziasis voor. Deze ziekte wordt veroorzaakt door wormen en is naar den arts Bilharz genoemd, die de eerste was

die in 1851 aantoonde, dat een ernstige en zeer pijnlijke, met bloedingen gepaard gaande blaasziekte in Egypte veroorzaakt wordt, doordat eieren van een 15 m.m. lange draadvormige worm (*Schistosomum haematobium*) zich in de wand van de blaas bevinden.

Dat deze ziekte reeds lang in Egypte verbreid moet zijn, volgt hieruit dat eieren van deze wormen gevonden zijn in mummie's van 1000 j. v. C. Een bijzondere soort van deze wormen (*Schistosomum Mansoni*) leeft niet in de blaas, maar in de lever. De eieren hiervan bevinden zich in den wand van den dikken darm. Beide soorten van parasieten komen in vele streken van Afrika en Zuid-Amerika voor. Hier in Gabun hebben wij, zooals eerst enkele jaren geleden in ons ziekenhuis werd aangetoond, met een variëteit van de in lever en darmen voorkomende wormen te doen, die zich kenmerkt door een bijzondere vorm van het ei. De langwerpige eieren van beide soorten hebben n.l. een stekeltje. Bij de eieren van de in den blaaswand voorkomende wormen zit dit stekeltje aan één van de einden; bij de eieren van de in lever en darm voorkomende wormen bevindt dit zich aan één van de zijden. Hoewel nu de wormen, waarmee wij hier te doen hebben, voornamelijk behooren tot de soort, die zich in lever en darm ophoudt, hebben de eieren het stekeltje niet aan de zijkant maar aan het uiteinde, zooals de wormen die in de blaas voorkomen.

In de laatste maanden heeft dr. Zellweger, door bij veel patiënten, ook bij hen, die niet over buikpijn klaagden, naar bilharzia-eieren te zoeken, aangetoond, dat deze ziekte hier veel meer verbreid is, dan wij tot nu toe aannamen.

Wanneer de bilharzia-eieren in den darmwand gekomen zijn, kan het jaren duren voor de schade, die zij aanrichten zoo groot is, dat die merkbaar wordt. Beginnen de patiënten pijn te voelen, dan heeft reeds een belangrijke ziekelijke verandering van het weefsel plaats gevonden. Meestal heeft een sterke verdikking daarvan plaats en er ontstaan harde gezwellen. De verdikking van de wand kan zulke afmetingen aannemen, dat de darm geheel afgesloten wordt, zooals het geval was bij een arme oude vrouw, die bij ons overleed.

Meestal vindt de besmetting op jeugdigen leeftijd plaats, maar openbaart zich echter pas veel later. Vaak verloopt de bilharzia als dysenterie.

Opdat deze wormen zich kunnen vermeerderen is het noodig dat hun eieren, die zich in de urine en ontlasting van menschen bevinden, in het water komen. Daar dringen de eieren in een bijzonder soort kleine, in het water levende, slakken binnen. In deze slakken ontwikkelen zich de tusschenvormen (Cescarien) die naderhand hun gastheer verlaten en zich in het water ophouden. Zet een mensch zijn voet in zulk water, dan boren zij zich door de huid, komen in de aderen en ontwikkelen zich hierin tot wormen, die zich daarna in de omgeving van blaas of darm vastzetten.

Gelukkig bezitten wij in braakwijnsteen (tartarus stibiatus) een goed werkend middel tegen deze parasieten. Men bereidt oplossingen van 1 %, waarvan men om den dag, van 5 tot 10 c.c. stijgend, in de aderen inspuit, met het gevolg dat de wormen sterven en geen eieren meer kunnen leggen. In ons ziekenhuis gebruiken wij braakwijnsteen-specialité's, die sterker werken dan de gewone oplossing en ook beter verdra-

gen worden, wat in het bijzonder voor de kinderen die we te behandelen hebben, van belang is. Helaas zijn er veel gevallen waarin de kuur dikwijls herhaald moet worden, tot de patiënt geheel van deze gevaarlijke wormen bevrijd is.

Dat wij in het ziekenhuis voortdurend patiënten hebben die aan amoeben-dysenterie lijden, heb ik al in vorige brieven meegedeeld. Zij zijn in een gebouw ondergebracht, waar zij van de andere ziekenhuisbewoners afgezonderd zijn, opdat zooveel mogelijk iedere verspreiding van de infectie vermeden wordt. Overdag houden zij zich in een met gaas afgezette plaats op. Deze ernstige darmziekte ontstaat door het gebruik van water, waarin zich deze soort amoeben (*entamoeba histolytica*) bevinden. Deze ééncellige wezens zetten zich vast in het slijmvlies van den darm en veroorzaken daar kleine bloeddende zweren. Om ons tegen de amoebendysenterie te beschermen drinken wij uitsluitend gekookt water. De inboorlingen zijn echter wat drinkwater betreft niet kieskeurig. Het water daar te halen waar de wasch gedaan wordt en allerlei soort vaatwerk geloegd, kan hun niet schelen, wanneer ze er een eindje loopen mee uitsparen. Zoo zijn zij voortdurend in gevaar zich met amoebendysenterie te besmetten.

In den tijd toen de ziekenhuisbewoners, vóór we onze putten gegraven hadden, het drinkwater uit de rivier moesten halen, kwamen er dysenterie-epidemiën voor. Gelukkig is dit in den laatsten tijd niet meer voorgekomen. De mogelijkheid bestaat echter nog altijd, omdat vele zwarte vrouwen zoo nu en dan nog water uit de rivier halen.

Ze zijn dat in hun dorp zoo gewend en de rivier is dichterbij dan de put.

Wij behandelen amoëbendysenterie met emetine, verkoolde koffieboonen en jodalgin, een uit zeealgen verkregen preparaat, dat organisch jodium bevat. Emetine, een uit de wortel van de ipécacuanha plant bereide alkaloid, wordt

des te grooter het gevaar van een daardoor veroorzaakte nadeelige werking op het hart. Principieel gebruiken wij al sinds maanden slechts oplossingen, die op den dag van de inspuiting worden klaar gemaakt en hebben, ook bij zwakke personen, nooit schadelijke nevenwerkingen gezien.

Zieken op de trap bij de landingsplaats.

als een zoutzuurverbinding (hydrochloras emetini) in een 3 % oplossing onder de huid ingespoten. Wanneer er in de medische litteratuur steeds weer publicatie's voorkomen, dat emetine in vele gevallen niet voldoet, dan ligt dat, volgens onze ervaringen, daaraan, dat men te oude oplossingen gebruikt. Hoe ouder de oplossingen zijn, des te geringer is de werking op de amoëben en

Wanneer men niet over emetine beschikt, kunnen soms gevallen van amoëbendysenterie worden genezen door poeder, dat uit verkoolde koffieboonen bereid is en waarvan men verscheidene theelepels per dag in water laat innemen.

Ook met jodalgin alleen kan men soms goede resultaten bereiken. Gebruikt men echter kool van koffieboon-

nen en jodalgin tegelijk met emetine, dan is aan alle voorwaarden voldaan om een goed succes te kunnen verwachten. In de meeste gevallen genezen de patiënten binnen zes dagen en wij komen met 60 milligram emetine per dag toe inplaats van 80 tot 100 milligram te moeten geven. Inplaats van jodalgin kan men ook andere jodiumpreparaten laten innemen.

Gelukt het niet de acute amoebendysenterie te genezen, dan ontwikkelt zich hieruit de chronische. Dit beteekent een langdurig pijnlijk lijden, dat de patiënt meestal voor maanden ongeschikt voor zijn werk maakt en een behandeling met Yatren vereischt, die langdurig en kostbaar is. Met versch bereide emetine-oplossingen en toevoeging van kool van koffieboonen en jodalgin gelukt het ons bijna altijd te voorkomen, dat de amoebendysenterie chronisch wordt.

Een belangrijke vooruitgang in de tropische geneeskunde is de behandeling van de reusachtige miltvergrootingen, die door chronische malaria ontstaan. Dit dankt men vooral aan de Italiaansche wetenschap. Men kon de inboorlingen, die reeds zoo'n groote milt hadden, tot nu toe slechts weinig helpen. In ons ziekenhuis zagen wij dikwijls jonge negers en mulatten met deze aandoening. Zij bleven in ontwikkeling achter, hadden bloedarmoede en voortdurend pijn in de streek van de milt en voelden zich zwak en ellendig. Na enkele jaren zagen wij ze niet meer; zij waren gestorven. Met de nieuwe behandelingsmethode gelukt het zeer vaak deze zieken hun gezondheid terug te geven. Deze behandeling bestaat uit intraveneuze inspuitingen van telkens 1

c.c. adrenaline-oplossing, waarbij de patiënt eerst slechts 0.01 mgr adrenaline krijgt. Langzamerhand wordt de hoeveelheid vermeerderd en krijgt de patiënt ten slotte inspuitingen van 0.1 mgr. Gedurende deze adrenaline behandeling wordt de chronische malaria bestreden met chinine en plasmochin. Het succes van deze kuur, die voor menig inboorling een verlossing beteekent, is w..s. zoo te verklaren, dat de adrenaline een samentrekking van het elastische weefsel van de milt tengevolge heeft, waardoor de talrijke in de milt aanwezige malaria-parasieten in de bloedbaan gedrongen worden, waar zij dan door chinine en plasmochin gedood worden, terwijl ze in de milt tegen deze stoffen beschermd waren. Het is merkwaardig, dat volgens onze waarnemingen, bij mulatten eerder genezingen bereikt worden dan bij negers. De ziekte is hier onder de mulatten ook meer verspreid dan onder de negers.

Het gadeslaan van het, na enkele weken, opleven van deze lijdens aan een zeer groote milt, is iets heerlijks.

In het algemeen beleeft hij, die in de tropische geneeskunde werkzaam is, steeds nieuwe vreugde door de bestendige en vaak verrassende vooruitgang, die hierin gemaakt wordt. Wat beteekent het alleen reeds niet voor ons, dat wij kunnen beschikken over C vitamine preparaten, die in zoo vele gevallen een zeer goed resultaat te zien geven!

Dat wij steeds en steeds beter toegerust worden voor den strijd tegen zoo velerlei lichamelijk lijden, dat wij dagelijks te zien krijgen, draagt er veel toe bij, dat wij onze arbeidsvreugde behouden.

Vele negers waardeeren het zeer, dat

zij hier in het hospitaal geholpen worden, en zijn den artsen en verpleegsters uiterst dankbaar; maar zij hebben geen begrip van de waarde der medicamenten, die voor hen gebruikt moeten worden. Vergeefs is het, te trachten om den lijdens aan frambosia begrijpelijk te maken, wat de inspuitingen met neosalvarsaan, die ze tweemaal in de week krijgen, ons kosten. Dat die kleine glazen ampullen met het gele poeder, dat hun genezing brengt, voor de talrijke lijdens aan deze ziekte geregeld voorhanden zijn, spreekt voor hen van zelf. Als ik hun het hooge bedrag zou noemen, dat wij in een jaar moeten besteden om ze steeds in voldoende aantal voorradig te hebben, dan zouden zij ongeloovig lachen en meenen, dat ik ze wat wijs maakte. Als ze ons een mager kipje of een paar bossen bananen voor de geheele kuur geven, meenen ze ons rijkelijk schadeloos te hebben gesteld voor de gemaakte onkosten. Evenmin kunnen de geopereerden zich eenige voorstelling maken van den prijs van het materiaal, dat wij voor hen gebruiken; als ze een geitebokje als vergoeding voor hun operatie meebrengen, moet ik wel heel dankbaar zijn. Maar de zieken, die ver uit het binnenland voor een operatie komen en die, nog afgezien van de kosten der operatie zelf, hier een aantal weken gevoed moeten worden, zijn gewoonlijk niet eens in staat hun dankbaarheid door het meebrengen van een kip te bewijzen.

Op het oogenblik zijn de mogelijkheden om wat te verdienen voor de inboorlingen zeer beperkt, doordat de houthandel sinds maanden geheel stil ligt. Er worden bijna geen okoemeboomen meer geveld, omdat er niet eens

afzet meer is voor het hout, dat zich reeds sinds langen tijd op de markt bevindt. De houthandelaars hebben groote verliezen geleden, omdat ze het laatste uitgevoerde hout ver onder de kostprijs hebben moeten verkoopen. Daarom worden op alle houtwerven arbeiders ontslagen. Daardoor neemt het aantal inlanders, dat ons een, zij het ook nog zoo'n kleine, vergoeding kan geven voor de kosten der medicijnen, nog meer af.

Het is nog niet te zien, wanneer de toestand van den houthandel weer beter zal worden.

Het doet mij altijd weer vreemd aan, dat de bloedverwanten van een zieke, die bij ons in het ziekenhuis overleed, meestal niet de behoefte voelen, ons te bedanken voor de zorg, die wij aan den zieke besteedden of voor de medicijnen, die we aan hem ten koste legden.

Vaak verlaten zij ons zonder ook maar afscheid te nemen. Gedeeltelijk ligt dit wel hieraan, dat het tot de rouwgebruiken der inboorlingen behoort zich van spreken te onthouden. Pijnlijk is echter, dat ook de overweging een rol speelt, dat dank niet op zijn plaats zou zijn, omdat wij, ondanks alles wat wij deden, geen succes hadden. De primitieve mensch denkt in veel dingen anders, dat wil zeggen naiever, dan wij. Slechts heel zelden komt het voor, dat bloedverwanten van een in het ziekenhuis overleden inboorling, ons bij het weggaan iets vriendelijks zeggen. Met deze eigenaardigheid van de negers moeten wij genoegen nemen. Wordt echter de in levensgevaar verkeerende zieke gered, dan ontbreekt het niet aan hartelijke dankbetuigingen.

De rivierboot Alembe.

Op 16 April was het 25 jaar geleden, dat mijn vrouw en ik ons werk in Lambarene begonnen. Met niemand had ik er over gesproken en ik had ook voor mij zelf de zekerheid, dat niemand hier aan dien dag zou denken. Maar een paar oudere Europeanen, die hier in het land wonen, hadden den datum ontdekt. Ze hadden hem kunnen berekenen uit de beschrijving van de eerste reis naar Lambarene die in het boek „Aan den zoom van het oerwoud” te vinden is. Ze hielden een inzameling onder de hier wonende blanken, om op dien gedenk-dag een gave voor het ziekenhuis te overhandigen. Ze hielden dit zoo goed geheim, dat ik er niets van vernam tot op het oogenblik, dat ik het geschenk in ontvangst nam. Ik was zeer ontroerd, dat de Europeanen, in den tijd, dat de crisis in den houthandel reeds begonnen was, op zulk een wijze het hospitaal gedachten.

Want deze crisis drukte allen zwaar, en van meerderen weet ik, dat hun bij-

drage aan de schenking een offer voor hen beteekende. Ook van verscheidene inboorlingen kreeg het ziekenhuis gaven, die me weldadig aandeden. De zendingen schonken een mooie kast voor de eetkamer en belangrijke medische boeken. De kast was in de zendings-school voor handwerk in N' Gomo gemaakt.

Op Paaschmaandag hebben wij in de Kerk van het zendingsstation Lambarene een herdenkingsdienst gehouden. Hier spraken de zendingen en ik het samen uit, wat de zending en het ziekenhuis in die 25 jaren voor elkaar waren geweest. Steeds blijf ik de Zendingenvereiniging innig dankbaar, dat zij mij op het terrein van het zendingsstation Lambarene gebouwen ter beschikking heeft gesteld, waarin ik mijn eersten arbeid voor de zieken kon beginnen. Hierdoor en ook nog op zoo-veel andere wijzen heeft ze de stichting van mijn Lambarene-werk mogelijk gemaakt.

Het kerkje, waarin deze herdenkingsdienst gehouden is, verheft zich aan den riveroever, juist op die plaats, waar vroeger de eerste gebouwen van het ziekenhuis stonden. Het kost mij nu eenige moeite, mij voor te stellen, dat het ziekenhuis eerst op zulk een kleine ruimte stond.

Na de herdenking begaven wij ons naar het kippenhok, dat ik in de eerste maanden als consultatie-vertrek gebruikt had, en naar de bamboe-hut, waarin ik de eerste operatie had verricht. Nooit had ik gedacht dat blanken en zwarten in die mate mijn werk genegen waren, als wij het in die dagen mochten ervaren.

Daar die dag nu, buiten alle verwachting, toch feestelijk was verlopen, deed het ons allen leed, dat mijn vrouw er niet bij was. Maar de blanken en de zwarten gedachten met ons bij dit jubileum de medestichtster, die zij hier aan den arbeid hadden gezien.

Tijdens haar verblijf hier kon zij dan zien, hoezeer het hospitaal was uitgebreid sinds den tijd dat ze hier was, in 1930. Helaas was ik in den tijd dat ze hier was, zoo door den arbeid in beslag genomen, dat ik de tochten naar de zendingsstations Samkita en Talaguga, en in de lagunen van Fernan Vaz, die ik met haar maken zou, niet ondernemen kon. Sinds de 22 maanden, dat ik nu weer hier ben, heb ik mij nooit meer dan 5 kilometer van het ziekenhuis verwijderd. Ik wilde liever den arbeid geen enkelen dag onderbreken voor ik er geheel mee gereed was, om eindelijk voor mijn terugreis naar Europa den dag te kunnen beleven, dat ik de timmerlieden en metselaars hun afscheid kon geven.

De timmerman Monenzalie, die sinds 1924 hier geregeld werkzaam is, als er weer gebouwd wordt en de tweede timmerman, die van een ernstige lepra bij ons genezing vond, zijn weer sedert maanden hier aan 't werk. Deze oude, getrouwe arbeiders te hebben, is mij heel wat waard. Zij zijn er van op de hoogte, hoe ik de dingen hebben wil.

En toch moet men hen bij hun arbeid altijd in het oog houden. Nooit is men er zeker van, dat zij niet een fout zullen begaan, die men op geen wijze vooruit kon zien. Zoo moet men vooral alle maten aangeven op het hout, dat ze moeten bewerken. Overigens staat Monenzalie wat kennis en handigheid betreft niet bij een Europeeschen timmerman achter. Zijn vaardigheid om spijkers in het hardste hout te drijven, zonder er een krom te slaan, brengt me altijd weer in verbazing. Als er in het hospitaal geen werk voor hem is, trekt hij met zijn spaarduitjes naar zijn dorp om zijn aanplant te verzorgen. Sinds jaren neemt hij geen ander werk aan dan bij mij.

De zware weken, waarin men in Europa voor oorlog vreesde, hebben wij ook hier meebeleefd. In Lambarene is tegenwoordig een station voor draadlooze telegrafie, waardoor we dagelijks met de wereld in verbinding staan. Maar onder de blanken die in de wouden met de zwarten aan het hout kappen zijn, waren er toch sommige, die van de opwindende gebeurtenissen eerst hoorden, toen alles voorbij was. Ook de zwarten wisten 't een en ander wat in Europa gebeurde. Meermalen vroeg een zwarte mij, „of er in Europa weer een palaver was, waaruit een oorlog kon voortkomen.”

De volgende doktoren en verpleegsters kwamen naar Lambarene: in October 1937 Dr. Hans Zellweger en Zuster Erna Frischknecht; in Maart 1938 Zuster Emilie Spörri (voor den tweeden keer); in Juni Zuster Lydia Müller (voor den tweeden keer) en Zuster Elsi Schärer; in November Zuster Alice Weber (voor den tweeden keer) en Zuster Maria Lagendijk.

Naar Europa trokken in het jaar 1938: in Januari Zuster Emma Hauszknecht, Zuster Meta des Tombe en Zuster Emmy Röthlisberger; in Juni Zuster Margrit Kienli; in Juli Dr. Goldschmid; in September Zuster Elfriede Steuri, Zuster Trudi Grauer en Zuster Erna Frischknecht.

Tegen het einde van het jaar verwachten wij weer terug: Dr. Goldschmid (voor een derde verblijf), Zuster Emma Hauszknecht (voor een vierde verblijf), Zuster Berthe Künzli (voor een derde verblijf), met deze zal dan als nieuwe hulp komen Zuster Gertrud Nötzli, die voor de huishouding is aangewezen. Dan zijn voor eenigen tijd weer alle plaatsen bezet. Van de zusters, die naar Europa terugkeerden, zijn eenige door verschillende omstandigheden verhinderd weer tot ons terug te komen. Andere mogen wij weer terug verwachten. Hoe dankbaar ben ik alle helpers en helpsters, die mij zoo trouw hier bijstaan in den zwaren arbeid! Alleen door de groote toewijding, waarmee zij zich aan hun werk geven, is de geregelde arbeid in het ziekenhuis mogelijk.

Zoo nu en dan krijgen doktoren en verpleegsters vakantie om wat op verhaal te komen. Deze vakantie brengen ze door op de zendingsstations of bij

Europeesche families, die met het hospitaal bevriend zijn. Juist terwijl ik dit schrijf, keert Zuster Gertrud Koch terug van een vakantie-verblijf bij een houthandelaarsfamilie in de omgeving van de lagune Fernan Vos. Veertien dagen bracht ze daar door in de diepte van het oerwoud, trof daar grazende buffels aan, zette haar voet in kuilen, door olifanten uitgetreden, hoorde gorilla's schreeuwen, zag aan den voet van een boom het nachtleger, dat een van deze machtige dieren uit saamgebracht loof voor zich had gespreid en reed op een tien kilometer lang veldspoor, waarlangs de geweldige okoume-stammen uit het oerwoud naar de lagune worden gebracht. In de komende maanden zal het wel mogelijk zijn, dat de doktoren en de zusters om de beurt zulk een vakantie krijgen. Verscheidene zusters hebben meer dan een jaar van onafgebroken zwaren arbeid achter den rug.

Het is nu hier het begin van den zomer. De Kerstmis-zonnewende komt ten zuiden van den equator overeen met de Johannes-zonnewende op het noordelijk halfrond. Maar niet alle vruchtboomen bloeien in onze zuidelijke lente en dragen vrucht in onzen herfst. De mango-boomen b.v., die vroeger van uit noordelijke streken hier werden ingevoerd blijven bloeien in den tijd, dat het in het Noorden lente is en in November als het daar herfst is, dragen ze vrucht. Maar met de oranje- en citroen-boomen is het anders. Die hebben zich aan het Zuiden aangepast. Die bloeien in October en hangen in Mei vol met rijpe vruchten. Een uit Europa afkomstige vlierstruik die ik hier plantte, bleef in de eerste jaren aan zijn gewoonte trouw om in Juni te

bloeien, in den tijd dus, dat hier de winter begint, als men althans in de nabijheid van den equator van winter spreken kan. Maar sinds twee jaar heeft hij zich in zooverre aan de nieuwe natuur hier aangepast, dat hij de meeste bloesems draagt in November, als het hier lente is en dan in Juni nog wat nabloeit.

Altijd treft het ons weer als iets bijzonders, dat vruchtboomen naast elkander in denzelfden tijd bloeien en vruchten dragen.

In den vroegzomertijd, waarin wij nu zijn en in den midzomertijd, dien wij tegemoet gaan, hebben we veel van de hitte en de bedompte vochtigheid te lijden, maar de vreugde voor zooveel arme menschen te mogen arbeiden en de gedachte, dat zoovele vrienden in Europa ons zoo trouw blijven helpen in ons liefdewerk en ons in staat stellen ons door dezen zwaren tijd heen te slaan, maken het ons mogelijk, heel veel moeheid die het slechte klimaat ons hier bezorgt, altijd weer te boven te komen.

ALBERT SCHWEITZER.

HUMOR UIT LAMBARENE.

Het eerste vliegtuig.

Toen kort geleden een vliegdienst werd ingesteld van de Kongo over de Sahara naar de Middellandsche Zee, zagen en hoorden de bewoners van het oerwoud voor het eerst vliegtuigen over hun dorpen heen suizen. In hun angst wendden zij zich tot de fetischmannen om inlichting over die verschijningen. Deze wilden natuurlijk niet voor hun onwetendheid uitkomen en zagen zich dus genoodzaakt koelbloedig wat bij elkaar te fantaseeren.

Een fetischman uit het achterland van Lambarene verkondigde, zooals ik van blanken uit die streek hoorde, dat in den grooten vogel God zelf op de aarde kwam nederdalen, om de menschen voor hun zonden te straffen. Ook zou men thans een maand te wachten hebben, waarin voortdurend nacht zou heerschen. Op deze profetie liepen de wilden naar de tuinen, sneden alle rijpe en halfrijpe bananen af, stapelden die bij hun hutten op, en zetten daar vaten met water bij, om voor die weken eten en drinken bij de hand te hebben.

Het glazen oog.

Toen dokter Goldschmid eens bij een negermeisje een oog-operatie had verricht en haar een glazen oog had ingezet, dat hij uit Europa had laten komen, waren de vader en moeder heel dankbaar, dat hun kind niet langer door het verlies van het oog misvormd was. Ze konden nu bij een huwelijk weer den vollen prijs voor haar vragen. Maar toen ze naar hun woonplaats terugkeerden, nam de moeder Dr. Goldschmid ter zijde en zei hem: „En vertel me nu eens even. Wanneer kan het kind met het nieuwe oog zien?”

Een lastige patiënt.

Dokter Anna Schmitz had een oude vrouw, nog een echte wilde, van staar geopereerd. Als straks het oogverband wordt afgenomen, wil men de proef nemen of ze kan zien. De dokter beweegt haar hand heen en weer in de lucht en vraagt of ze dat ziet, maar ze zegt niets. Wat men ook verder probeerde, er was niets uit haar te krijgen. Eindelijk zegt ze knorrig tot de dokter: „Jij hebt me geopereerd, jij moet dus weten, of ik zie en hoe ik zie.”

Een dans uit dankbaarheid.

Fatsoenlijker gedroeg zich een oud man, die ver uit het binnenland kwam en door dokter Bonnema van staar geopereerd werd. 's Avonds vóór hij de thuisreis aanvaardde, gaf hij zijn vreugde over het geluk weer te kunnen zien en zijn dank aan den arts te kennen door feestelijk in het ziekenhuis rond te dansen. Het was een aandoenlijk tooneeltje.

Geen tijd voor praatjes.

Eens maakte dokter Goldschmid volgens de loffelijke gewoonte van den chirurg, een vriendelijk praatje met een vrouw, die op de operatie-tafel lag en die zoo juist was ingespoten ter plaatselijke verdooving. Hij trachtte haar daardoor wat af te leiden en op te monteren, maar zij bewees aan zijn woorden niet veel aandacht. Toen hij toch nog doorsprak, viel zij hem in de rede: „Het is nu geen tijd voor praatjes. Je moet snijden.”

Uit Albert Schweitzers jongste boek: Schweitzer vertelt. Verhalen uit Afrika, vertaald door J. Eigenhuis. Verschenen bij H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.

Het Albert Schweitzer-fonds.

Het Albert Schweitzerfonds, gevestigd te Deventer, gesticht in 1930, stelt zich ten doel door kapitaalvorming een vasteren grondslag te leggen voor het liefdewerk te Lambarene, opdat het voortbestaan van deze noodzakelijk gebleken medische zendingarbeid onder de primitieven in Afrika niet alleen meer afhankelijk zal zijn van toevallige baten en liefdegaven en Lambarene's ziekenhuis ook in de toekomst over vaste inkomsten zal

kunnen beschikken.

Het bestuur van het Fonds bestaat uit de heren: A. de la Fontaine Verwey, Huize Tony, Laan Copes v. Catenburg 50, den Haag; C. J. ten Cate, notaris, Geert Grootestraat 4, Deventer, secretaris; G. Oosterwijk, Handelskade 7, Deventer, penningmeester; Jan Eigenhuis, letterkundige, Vonderlaan 22, Apeldoorn; A. J. Werner, predikant, Deventer.

Giften of bijdragen voor het Albert Schweitzerfonds te plaatsen op Giro-nummer 143643 ten name van: **Penningmeester v. d. „Stichting Albert Schweitzer-fonds, gevestigd te Deventer”**.

Zij, die het werk van Schweitzer bij testament willen gedenken, kunnen daarvoor de volgende formule gebruiken:

„Ik legateer aan de Stichting Albert „Schweitzerfonds, gevestigd te Deventer „ter secretariaat op het ogenblik: „Geert Grootestraat 4) een som van „gulden, vrij van successierechten en „opcenten daarvan”.

Bij de beoordeling van de te vermaken som moeten zij bedenken dat de stichting **geen** vermindering van rechten op grond van art. 65, laatste lid, der Successiewet geniet.

Portret van Albert Schweitzer.

Mevr. E. Mees—van Stolk te Rotterdam, heeft in Schweitzer's huis in Günsbach een welgelijkt portret van Schweitzer getekend. Zij was zo bereidwillig deze tekening ten behoeve van Lambarene af te staan. De heer **Bellevide, fotograaf, Tibbensteeg, Deventer**, heeft van deze tekening keurige foto's gemaakt, die hij beschik-

baar stelt voor f 0.25 per stuk. Ook zijn andere foto's van Schweitzer en vergrotingen van deze aan hetzelfde adres verkrijgbaar. Alle op foto's en vergrotingen gemaakte winst stelt de fotograaf Bellevide al sinds jaren ter beschikking van het liefdewerk te Lambarene.

Lichtbeelden.

Tal van mooie lichtbeelden (lantaarnplaatjes) hebben wij ter beschikking over Schweitzers arbeid, het ziekenhuis met al zijn gebouwen, patiënten en hun behandeling, natuur en mensen in Afrika. Zo men deze lichtbeelden wenst te gebruiken ten voordele van Schweitzers arbeid, gelieve men zich daarvoor te wenden tot den heer **W. F. Smits**, architect, **Veenweg 74, Deventer**.

Het bekende werkje: Godsdienstoefening in het ziekenhuis te Lambarene, door Albert Schweitzer, is nog steeds voor f 0.25 per ex. te verkrijgen bij Ds. A. J. Werner te Deventer; eveneens: Afrikaansche Jachtverhalen door Albert Schweitzer (f 0.25).

Deze werkjes zijn uitgegeven ten bate van Schweitzers liefdewerk.

Mededeelingen van Albert Schweitzer.

—o—

Mijn Adres.

Mijn adres is **Dr. Schweitzer, Lambarene**. Afrique Equatoriale Française, Bordeaux-Port Gentil.

Het beste is dat men de brieven enz. aan mijn permanent Europees adres, **Dr. Albert Schweitzer, Günsbach** (Elzas-Frankrijk) zendt, vanwaar ze mij ge-

regeld en op de zekerste wijze worden nagezonden. Gaan de brieven direct naar Lambarene, dan moeten ze, als ik onderwijl ben teruggekeerd, naar Europa worden teruggezonden. Daardoor ontstaat niet alleen een grote vertraging, maar het is ook de vraag of ze dan wel in mijn handen komen. Tussen Europa en Lambarene krijgt een brief veel gelegenheid om verloren te gaan.

Terwijl het dus het beste is, de brieven per post naar Günsbach te zenden, verzoek ik bij deze, pakketten als vrachtgoed naar het adres **Dr. Albert Schweitzer, Speichergasse 2, Straatsburg** te sturen, want daar is de plaats, waar de voor Lambarene bestemde goederen worden bewaard en voor de doorzending naar Afrika worden omgepakt.

Directe vrachtzendingen naar Lambarene zijn niet mogelijk wegens de bijzondere verpakking voor de tropen en de gecompliceerde douane-verklaring.

Vriendelijk verzoek ik door een brief of briefkaart aan Dr. Schweitzer, Günsbach te voren mededeling te doen van alle zendingen naar Straatsburg. Dan zijn degenen, die daar voor mij de zaken voor het hospitaal verzorgen, op de hoogte en kunnen tijdig aan de afzenders eventuele mededelingen omtrent de afzending doen. Deze voorafgaande kennisgeving is een grote verlichting van arbeid.

Wat ik vooral gebruiken kan.

Bijzonder welkom zijn mij in de eerste plaats: **gebruikt linnen of doeken** van elke soort, ook als ze gescheurd zijn, oude gummi-regenmantels, oude loden-jassen of mantels.

Allerlei **verduurzaamde levensmiddelen**, sardines, groenten en vruchten in blik of gedroogd, olie in fles of blik, **watten** en **verbandstoffen**.

Dit alles kan naar Straatsburg (adres Dr. A. Schweitzer, Speichergasse 2) verzonden worden.

Van apothekers-flesjes, tubes en doosjes heb ik nog zulk een voorraad voorhanden, dat ik verzoek, mij voorlopig daarvan niets te zenden.

Zwachtels en andere verbandstoffen kan men ook zenden naar **Mevr. Oberman—Oberman, Scheepstimmermanslaan 37a, Rotterdam (C.)**, die zoo vriendelijk is, voor de doorzending naar Straatsburg te zorgen.

Bijdragen en giften voor mijn arbeid gelieve men te zenden aan **Ds. A. J. Werner te Deventer, Giro no. 76818**, die ook gaarne, evenals de Heer J. Eigenhuis, Vonderlaan 22, Apeldoorn, inlichtingen over mij en mijn werk verstrekt.

Verzending van Nieuws uit Lambarene.

Daar ik niet in staat ben, zelf voor de verzending van Nieuws uit Lambarene te zorgen, kan het voorkomen, dat vele vrienden van het hospitaal, die een exemplaar moesten krijgen, er geen ontvangen. Ik vraag hun vriendelijk mij dit te vergeven en zich om een Exemplaar te wenden tot Ds. Werner te Deventer, waar ook nog enige vorige nummers voorhanden zijn. Ook willen we gaarne aan adressen, die men ons meedeelt, geregeld deze blaadjes toezenden.

Verzoek om duidelijk schrift.

Ik verzoek allen, die mij schrijven, hun naam en adres duidelijk te schrijven. Het komt wel voor, dat ik voor een ontvangen gift niet kon bedanken, wijl ik, trots het aanwenden van alle moeite, naam en adres niet ontcijferen kon.

Verzoek om toegevendheid.

Op menige vriendelijke gift en brief heb ik verzuimd te antwoorden. Wees

s.v.p. wat toegevend. Door het vele werk, dat ik te verrichten heb, zal ik nog wel langer daarin achterstallig blijven. Maar ik ben voor alle brieven heel dankbaar. Hoe vaak schenkt een vriendelijke brief mij weder frisse moed voor de arbeid.

Karakter mijner onderneming.

Mijn onderneming is geheel onafhankelijk en zelfstandig. Ze ontvangt noch van enig zendinggenootschap, noch van enige regering ondersteuning. Ze is bedoeld als een liefdedaad van mensen in Europa, wien de nood der van geneeskundige hulp verstoken zieken uit verre landen ter harte gaat, en ze hoopt op een offer van dankbaarheid der zieken, die in Europa door geneeskundige hulp gered werden.

ALBERT SCHWEITZER.

Gedachten van Albert Schweitzer.

Wij moeten uit den slaap ontwaken en onze verantwoordelijkheid zien.

Ethiek is de grenzenlooze verantwoordelijkheid jegens alles wat leeft.

Zorg vooral voor een nevenbetrekking, waarin ge u als mensch jegens menschen betoonen kunt. Eén is er voor u bestemd, als gij 't maar oprecht wilt.

Men redt zijn eigen ware leven, als men op de gelegenheid uit is, in persoonlijke toewijding, hoe gering die schijnen moog, voor een mensch, die een mensch noodig heeft, mensch te zijn. Daardoor stelt men zich in dienst van het geestelijke en goede.

SCHWEITZER VERTELT

VERHALEN UIT AFRIKA

door

ALBERT SCHWEITZER.

In het Nederlandsch vertaald door J. Eigenhuis

Gebonden f 1.95.

Geïllustreerd

Omslagteekening van Z. Szathmáry.

Herinneringen aan Trader Horn - Verhalen uit den ouden tijd - Wat bij de blanken anders is dan bij de zwarten - Taboe's en tooverij - Verhalen en gebeurtenissen uit het Ziekenhuis - Verschillende verhalen - Ojembo de oerwoudschoolmeester - Boys in Europa.

Ds. H. A. C. Snethlage, over dit werk in de Nieuwe Rotterdamsche Courant schrijvend, zegt:

„Dit boekje heeft een stijl, welke ten volle in overeenstemming is met den auteur; eenvoudig, solide, gaaf. Het analyseert menschen (de negers) op superieure manier: met eerbied voor hun dikwijls duistere, onbegrijpelijke persoonlijkheid. In dit boekje is Schweitzer niet de theoloog of filosoof, maar de verteller. Als zoodanig kennen wij hem uit zijn boeken „Aan den zoom van het oerwoud”, enz. Die met hem werken in het hospitaal te Lambarene, genieten er dikwijls van. Zooals wij er weder door geboeid worden, deze verhalen lezende. Hier vertelt een mensch, met ernstige stem. Maar in deze eenvoudige verhalen blijken een rijkdom en levenswijsheid verborgen. Men zou kunnen zeggen: enkele psychologische, ethnologische, theologische problemen worden hier voor een groot deel opgelost. En wel op de onovertroffen manier van den Bijbel, die voor een deel, prentenboek is, in de verhalen, welke de groote vragen illustreeren. Op allerlei wijze worden hier de negers geteekend: in hun animisme, met hun onaangename karaktertrekken, als primitieve menschen. Maar het is er ten slotte Schweitzer om te doen, hen te rehabiliteeren. Hij openbaart hen als menschen, die een bepaalde „fijnheid” hebben. „Wie eenmaal doorgedrongen is tot de geestelijke persoonlijkheid der zwarten, weet, dat zij, ondanks hun eigenaardige zwakheden en fouten, een kostbare menschelijkheid bezitten. Men krijgt achting voor hen. Dit zal iedere blanke ontdekken, mits hij met hen omgaat, niet alleen als iemand, die beveelt, maar als mensch”.

Er is veel humor in dit boekje en deze is doortrokken van liefde voor dit misdeelde en miskende ras. Hoewel het schijnbaar simpele verhalen zijn, vervullen zij een grootsche taak: ons te doordringen van de overtuiging, die alleen „eerbied voor het leven” — dit is het uitgangspunt van Schweitzer's ethiek — recht doet, aan welken mensch ook. Op deze manier is dit boekje zeer zeker literatuur”.

VERKRIJGBAAR BIJ DEN BOEKHANDEL

UITGAVE VAN H. D. TJEENK WILLINK & ZOON N.V. TE HAARLEM.